

Küresel İklim Politikalarında Yeni Bir İvme Mi Söz Konusu?- Hande Paker

2021'in ilk yarısı iklim siyaseti açısından oldukça hareketli geçti. Art arda gelen ve kimi 'dönüm noktası' olarak tanımlanan gelişmeler şu soruyu düşündürüyor: Ekolojik dönüşümün gerçekleşebilmesi için gereken kapsamlı değişim (nihayet) başladı mı?

Tabii bu değişimin uzun yıllardır gündemde olduğu söylenebilir. En yakın geçmişte bu beklenti 2015 yılında küresel iklim politikalarının çerçevesini çizen Paris Anlaşması imzalandığında ve karbonsuz bir geleceğe adım atıldığında oluşmuştu. Hızla yürürlüğe giren Paris Anlaşması, en temel hedefi doğrultusunda küresel ortalama sıcaklık artışının mümkünse 1,5°C ile sınırlandırılabilmesi için iklim değişikliğinin en büyük sebeplerinden biri olan fosil yakıt üretimi ve

tüketiminden çıkışı başlatmıştı. Paris Anlaşması'na taraf olan ülkelerin verdiği karbon salımlarını azaltma taahhütleri yetersiz olsa da 191 ülkenin onayladığı anlaşmanın rehber belge olarak meşruiyeti hayli yüksek. Bu yüksek meşruiyetin başlamış olan fosil yakıttan çıkış dalgasını büyüteceği düşünülmüştü ancak bu beklenti gerçekleşmedi ve [karbon salımları](#) düzenli olarak artmaya devam etti. Kısaca, değişim ihtiyacı uzun zamandır -özellikle de iklim hareketi tarafından- vurgulansa da ihtiyacın etkin politikalara dönüşmesi mümkün olmadı. Öte yandan iklim krizi giderek ağırlaştı ve pek çok hükümet ve yerel yönetim iklim acil durumu ilan etmek zorunda kaldı. Geldiğimiz noktada ekolojik dönüşümün bu sefer gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belirsizliğini korusa da iklim krizinin dünyadaki siyasi gündemi giderek artan şekilde belirlediği kesin.

Yeni bir ivmeyi akla getiren ilk gelişme Joe Biden'ın senenin başında ABD Başkanı olarak göreve başlaması. Seçildikten sonra gerçekleştirdiği bir seri hamle seçim kampanyasının geç de olsa ana eksenlerinden biri haline gelen iklim meselesinin sadece seçim malzemesi olmadığını gösterdi. Biden göreve geldiği ilk gün ABD'nin Paris Anlaşması'na dönmesini sağlayan kararnameyi imzaladı. Bunun yanı sıra Amerikalı yerli halkların da içinde bulunduğu çevre aktivistleri tarafından yıllardır protesto edilen tartışmalı petrol boru hattı projesi KeystoneXL'in ruhsatını iptal etti ve Kuzey Kutbu'nda petrol ve gaz sondajı yapılmasının önüne geçti. Tüm bunlar fosil yakıtlardan çıkış için güçlü sinyaller. Biden ayrıca 2030'a kadar emisyonlarını %50 azaltacağını, 2035'e kadar elektrik sistemini fosil yakıtlardan arındıracağını ve 2050'ye kadar Amerikan ekonomisini net sıfır karbon ekonomisine dönüştüreceğini ilan etti. Hemen akabinde Nisan 2021'de yeni iklim politikalarının bir parçası olarak yenilenebilir enerji ve altyapı yatırımları için 2 trilyon dolar bütçe ayrılacağını açıkladı. Güçlü bir istihdam vurgusuyla şekillenen [planın](#) belirlediği yatırım alanları arasında demiryolu taşımacılığı, toplu taşıma ve elektrikli araçlar var. Nisan bitmeden bir iklim zirvesi toplayarak ABD'nin taahhütlerin tekrarladı ve iklim değişikliğinden sorumlu ülkelerden iklim hedeflerini artırmalarını istedi.

Keza Avrupa Birliği de 2050'ye kadar karbonsuz ekonomiye geçiş planı açıkladı. Avrupa Yeşil Mutabakatı olarak resmileşen planın en temel iki eksenini net sera gazı salımlarının sıfırlanması ve 'kimsenin arkada bırakılmadığı' adil geçiş olarak belirlendi. Avrupa Yeşil Mutabakatı daha güçlü iklim hedefleri ile birlikte yeşil

istihdamı vurguluyor. Bu anlamda hem ABD'nin hem de AB'nin benimsediği yeşil dönüşüm iklim adaletinden ilham alıyor. İklim hareketinin uzun zamandır talep ettiği iklim adaleti, iklim değişikliğini yaratanlar ile iklim değişikliğine katkıda bulunmamış olsalar da yarattığı tahribattan orantısız bir biçimde etkilenenler arasındaki eşitsizliklere vurgu yapıyor. Ayrıca iklim adaleti kavramı iklim krizinin sonuçlarının var olan ekonomik, siyasi, sosyal (ırksal, etnik ve cinsiyet) ve kültürel eşitsizlikleri kesişimsel olarak ağırlaştırdığını gösteriyor. Bu planlarda yer alan tarihsel adaletsizliklerin giderilmesine, vatandaş katılımının güçlendirilmesine ve dönüşümden kaybedeceklerin yeni istihdam yaratılarak özellikle dezavantajlı grupların desteklemesine yönelik politikalar iklim adaleti perspektifinin yaygınlaştığını gösteriyor.

Bu ivmenin bir parçası da yaklaşan 26. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP26) ve pandemi yüzünden ertelendiği için artık iki yıla yayılmış olan konferansa hazırlık sürecinde pek çok farklı aktörün ve sektörün iklim krizini gündemine almış olması. Yıl sonunda yapılacak konferansta hedeflerin güçlendirilmesi bekleniyor. Paris Anlaşması'nın hedefini tutturabilmek için ülkelerin taahhütlerini güçlendirmesinin kaçınılmaz olduğu Biden'ın davetiyle toplanan mini zirvede açıklanan yeni azaltım hedefleriyle teyit edildi. Zirvede emisyonlarını 2030'a kadar Japonya %46, Kanada %45 azaltacağını söyleyerek hedeflerini yükseltti. Hindistan yenilenebilir enerji yatırımı yapacağını söylerken, Çin 2060'a kadar [karbon nötr](#) olma hedefini yineledi. Daha da önemlisi, COP26 yaklaşırken pek çok sivil toplum ve kültür sanat aktörü iklim krizine kalıcı çözüm bulmak için verilen sözlerin havada kalmaması için harıl harıl çalışıyor.

Tüm bu gelişmeler ışığında petrol/kömür/doğalgaz çıkarmaya ne zaman son verilecek? Bu henüz belli değil. Peki bu açıdan baktığımızda fosil yakıt yatırımları zor durumda mı? Bir bakıma evet. "Fosil yakıtları yer altında bırak" çağrılarının henüz tam karşılık bulmamasına rağmen fosil yakıt şirketleri için kötü, iklimi ve gezegenimizi korumak isteyenler için iyi iki haber var. Geçtiğimiz hafta Hollanda'da Lahey mahkemesi Milieudefensie (Friends of the Earth Netherlands) adlı çevre örgütünün Shell'e karşı açtığı davada şirketin 2030'a kadar karbon salımını %45 oranında azaltmakla yükümlü olduğuna hükmetti. Başka çevre örgütlerinin (Action Aid Netherlands, Both ENDS, Fossil Free Netherlands, Greenpeace Netherlands, Young Friends of The Earth Netherlands, Wadden Sea

Association-Waddenvereniging) ve 17,000 vatandaşın da müdahil olduğu davada varılan bu tarihi kararla ilk defa bir mahkeme bir petrol şirketini Paris Anlaşması'na uymakla yükümlü kıldı. [Mahkeme](#) aynı zamanda fosil yakıt şirketlerinin iklim değişikliğine yol açtığını net bir biçimde ortaya koydu. Nisan ayında ise Almanya'da bir mahkeme iklim yasasının yetersiz olduğu hükmüne varmıştı. Diğer haber ise başka bir fosil yakıt şirketi ExxonMobil ile ilgili. Yine Mayıs ayında hissedarlar Exxon'un petrol ve doğal gaz yatırımlarında ısrarı karşısında şirketten iklim değişikliğine yaklaşımını değiştirmelerini ve tahripkâr fosil yatırımlarından vazgeçmelerini talep ederek bu yönde yeni bir strateji oluşturması beklenen iki yeni üyenin yönetim kuruluna seçilmesini sağladılar. BP ve Shell gibi diğer büyük petrol şirketlerinin de azaltım hedefleri koyduğu ve yenilenebilir enerji yatırımlarını artıracaklarını açıkladıkları düşünüldüğünde iklim değişikliğinin en büyük müsebbipleri arasında olan fosil yakıt şirketlerinin bile yeni ivmenin parçası olmak zorunda kaldıkları söylenebilir. En azından fosil yakıt şirketlerinin sarsılmaz görünen gücünün etkilenebileceği görülüyor ve bu gelişmeler sonun başlangıcını simgeliyor olabilir. Buna son günlerde gerçekleşen dönüm noktaları kapsamında Uluslararası Enerji Ajansı'nın yayınladığı son rapor da eklenebilir. [Rapora](#) göre 2050 yılında net sıfır karbon için öngördükleri dönüşümde yeni kömür, petrol ve gaz projelerine yer yok.

Ancak ne ekolojik kriz ne de ekolojik dönüşüm için yapılan çağrılar yeni. Ve geçmiş tecrübeler bize ulusal/küresel düzeyde yapılan girişimlerin yetersiz ya da sonuçsuz kaldığını, politika yapıcılarının gönülsüz ve fosil yakıt şirketlerinin umarsız olduğunu gösteriyor. Bu şirketler hala devletler üzerinde ciddi bir yaptırım gücüne sahipler ve fosil yakıtları yer altında bırakma hamlesi yaygınlaşmış değil. Buna en iyi örnek emisyon azaltımı için iddialı hedefler açıklayan ve Kuzey Kutbu'nda sondajı yasaklayan Biden'ın Alaska'da bir petrol çıkarma projesini engellemeyerek sergilediği ikircikli tavır. Alaska'da önümüzdeki 30 yıl günde 100,000 varil petrol çıkarmayı planlayan ConocoPhillips'in Willow projesi Trump döneminde onaylanmış ama Biden hükümeti projeye karşı çevre aktivistlerinin açtığı davada Trump hükümetinin verdiği onayın o dönem mevcut çevre yönetmeliklerine uygun olduğunu söyleyerek projenin devamı için destek verdi. Yönetmeliklerin çevreyi gözetmekteki yetersizliğini anlamak için sadece Kuzey kutup bölgesinin ekosistemlerinde çok ciddi bir bozulmanın söz konusu olduğunu, [buzulların](#) hızla eridiğini ve Alaska'nın son 60 yılda ABD'nin geri kalanına göre iki kat fazla ısındığını hatırlamak yeterli olacaktır. Biden

hükümetinin bu projeye destek vermesi ise Alaska'da bulunan Kuzey Kutbu Ulusal Vahşi Yaşam Sığınağı'nda (Arctic National Wildlife Refuge-ANWR) fosil yakıt sondajı moratoryumu ilan etmek dahil tüm iklim politikalarıyla büyük bir çelişki arz ediyor.

Tam da bu yüzden esas olarak tabandan gelen ivmeye ve giderek güçlenen dönüşüm talebine odaklanmak gerekiyor. Aslında liderler düzeyinde ortaya konan iradenin önemli bir sebebi iklim hareketinin ve son dönemde gençlerin aktif ve yoğun olarak iklim krizini durduracak "gerçek" çözümler için eyleme geçmesi. Şu anda iklim meselesi ile ilgili yapılan tartışmalar ve önerilen politikalar sivil toplumun ortaya koyduğu kavramlar ve öncelikler ile şekilleniyor. Bunların arasında iklim adaleti, kabul edilebilecek küresel ısınma sınırının 1.5°C olması, Paris Anlaşması'nın bir meşruiyet kaynağı olarak önemi, kömürün kirli bir kaynak olduğunun kabul edilmesi, fosil yakıtlardan çıkış ve adil geçiş sayılabilir. Bu kavramlar çerçevesinde ekolojik dönüşüm için çalışanlar sadece iklim hareketi değil; dönüşümün kapsamlı bir kültürel değişim gerektirdiğini vurgulayan [kültür sanat aktörleri](#) de iklim krizinin çok boyutlu olduğunu ve çözümün katılım, yerellik, kesişimsellik ve adalet içeren yeni bir tahayyül ile mümkün olduğunu söylüyor. İvme öncelikle tabandan geliyor ve artık ekolojik dönüşümün önündeki en büyük engel olan büyümenin sınırsız olması gerektiği fikri sorgulanıyor. Büyüme ve fosil yakıt temelli enerji üretimi hegemonik pozisyonunu kaybediyor olabilir mi?

Hande Parker, Doç. Dr.

Hande Parker, siyaset sosyolojisi ve politik ekoloji alanlarında çalışıyor. Bu çerçevede sivil toplum ve devlet ilişkileri biçimleri, yerel ve küresel ekseninde çevre politikaları, kozmopolit vatandaşlık ve bilhassa çevre sorunları ve iklim krizi üzerine araştırmalar gerçekleştirmiştir. *Voluntas*, *Environmental Politics, Theory and Society*, *Middle Eastern Studies* gibi uluslararası dergilerde ve çeşitli kitaplarda makaleleri yayınlanmıştır. 2015-16 Mercator-IPM araştırmacıdır. Hamburg Üniversitesi'nde konukaraştırmacı olarak bulunmuştur. Son dönemde çevre sivil toplum aktörlerinin iklim adaleti ile ilgili faaliyetlerini yerel ve ulus ötesi eylem alanlarına odaklanarak analiz eden çalışmalar yürütmektedir. Hande Parker McGill Üniversitesi'nde doktora yapmıştır. Yüksek lisans eğitimini McGill Üniversitesi'nde, lisans eğitimini ise Boğaziçi Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Doç. Dr. Parker, Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir.

Bu yazıya atıf için: Hande Parker, "Küresel İklim Politikalarında Yeni Bir İvme Mi Söz Konusu?", *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 15 Haziran 2021, <https://www.uikpanorama.com/blog/2021/06/15/kuresel-iklim-politikalarinda-yeni-bir-ivme-mi-soz-konusu/>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UIK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.